Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Borstsäv i Skåne

Kjell-Arne Olsson & Charlotte Wigermo

Fig. 1. Borstsäv. Foton: Åke Svensson.

Borstsäv är ett litet, oansenligt halvgräs som är sällsynt och ofta ack så svårt att få ögonen på. Det är med andra ord en växt man blir väldigt glad över när man väl hittar den. Och glad över detta blev jag (KAO) flera gånger inventeringen för Skånes Flora under 1990-talet. För borstsäv fann jag på flera ställen i trakten av Vrams Gunnarstorp i Norra Vrams socken (och dessutom var förekomsterna rikliga).

I början av 2010-talet beslöt Lunds Botaniska Förening att vi inom ramen för floraväktarverksamheten skulle återinventera borstsäv i Skåne. Själv tog jag på mig att besöka omkring tio gamla lokaler, omkring fem i Sjöbo kommun, resten i nordvästra Skåne. Då visste jag inte att borstsäv skulle bli ett allvarligt hot mot mitt självförtroende och den växt som så när fick mig att säga upp allt som handlade om floraväkteri.

I Sjöbo besökte jag lokal efter lokal. En betad källa i Fyledalen, en rännil i en välhävdad naturbetesmark osv. Alla lokaler såg väldigt lämpliga ut för borstsäv, men nej, jag kunde till mitt stora förtret inte återfinna borstsäv någonstans.

Kanske bättre lycka i nordvästra Skåne? Först en betad strand vid Östra Sorrödssjön (fig. 2). En mängd småvuxna, konkurrenssvaga arter, men ingen borstsäv. Vidare till en fuktig vändplats öster om Maglaby kärr uppe på Söderåsen (eller Maglare Maa som vi kallade dammen i min barndom; jag är ju uppvuxen bara någon kilometer därifrån och platsen var ett återkommande mål för cykelutflykter under 1950-talet). Resultatet av den långa vandringen längs ändlösa skogsvägar blev naturligtvis noll (även om vändplatsen såg fin ut för många små växter).

Lyckan skulle säkert vända när jag väl kom till hjorthägnet vid Vrams Gunnarstorp. Här, vid ett då nyanlagt viltvatten i det imponerande hägnet (”byggt av ryska krigsfångar under 1600-talet”), fann jag på 1990-talet mängder med tuvor av borstsäv. Stränderna

Borstsäv *Isolepis setacea*

Beskrivning. Borstsäv är en späd lågväxt art som växer i små tuvor. Stråna är livligt gröna och har ett eller två små ax i toppen. Axen är två till fyra millimeter långa och har svarta axfjäll med grön mittnerv. Axets stödblad är uppåtriktat och ger intryck av att fortsätta strået så att axen tycks sitta sidställda. Nöten är brun och längsribbad.

Borstsäv har ett mycket karaktäristiskt utseende och kan knappast förväxlas med någon annan art, men den är ofta liten och kan vara svår att få syn på.

Utbredning. Borstsäv är ganska sällsynt på fuktig sandmark, gärna vid havet. Den har en västlig utbredning och förekommer i några få sydsvenska landskap. Arten är konkurrenssvag och trivs bäst på ställen där marken blottas, till exempel av kreaturstramp. **Första fynduppgift** är från Skanör där den hittades av Linné under hans skånska resa 1749, uppgiften publicerades 1751 (Nordstedt 1920).

Etymologi. Artnamnet *setacea* kommer av latinets *seta* (borst) och betyder borstlik, vilket syftar på de tunna stråna.

Ur: Anderberg, A. & Anderberg, A.-L., 2007. *Den virtuella floran.* >http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html<. Naturhistoriska Riksmuseet.

såg fortfarande bra ut, men hur jag än hukande letade mig framåt kunde jag inte få syn på någon borstsäv. Nu var jag ordentligt uppretad och betvivlade allvarligt min förmåga som floraväktare. Jag kunde ju över huvud taget inte hitta något längre. Bara borstkastad tid! Och varje gång jag lämnade en lokal, hade jag känslan av att borstsäven verkligen fanns där någonstans, den bara gömde sig för att retas med mig.

En lokal kvar, sågverket vid Vrams Gunnarstorp. På ett område där man lagrade virke på 1990-talet fann jag då mängder av borstsäv över ett stort område. Men något virke fanns här inte längre utan hela området var igenvuxet med manshögt sly. Men utmed den grusiga infarten, fanns det en knapp meter med lite lägre vegetation. När jag böjde mig ner fann jag till min stora förvåning tio ynkliga strån av borstsäv som högt och tydligt sade till mig att inte sluta som floraväktare. (Nästa år ska jag nog besöka alla lokalerna på nytt. När jag var där senast var det säkert bara frågan om dålig årsmån).

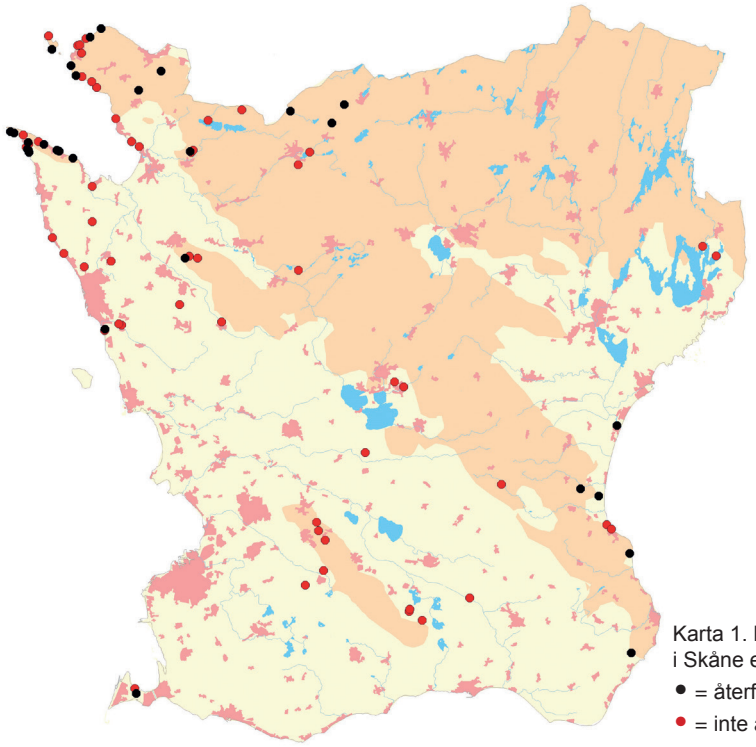

Fig. 2. Strand vid Östra Sorrödssjön, en till synes lämplig lokal för borstsäv. Foto: K.-A. Olsson.

Borstsäv växer på öppen, fuktig, sandig mark, gärna i närheten av havet. Den förekommer på stränder av dammar och upptorkande vattensamlingar, vid nygrävda diken, i hjulspår, längs bäckutflöden och fuktdråg i betesmarker och på liknande ställen med bar mark. Borstsäv är konkurrenssvag och ofta obeständig på sina växtplatser. Dess nötter har förmåga att flyta en viss tid och vatten anges som en viktig spridningsfaktor tillsammans med spridning av fåglar; de små nötterna fastnar tillsammans med dy på fötter och i fjäderskrud. Borstsäv kan ibland påträffas tillsammans med andra intressanta arter med en liknande ekologi, t. ex dvärglin *Radiola linoides*, knutört *Anagallis minima,* rödlånke *Peplis portula* och huvudtåg *Juncus capitatus*.

Borstsäv är i Sverige en starkt sydvästlig art som är känd från spridda lokaler i Skåne, Blekinge, Småland, Halland, Bohuslän och Västergötland. Från Gotland finns ett tveksamt fynd. Då arten ofta uppträder tillfälligt på sina växtplatser är dess aktuella status svår att bedöma. I Skåne där flest fynd av borstsäv gjorts, har den noterats på omkring 50-tal lokaler under de senaste decennierna. Växten har försvunnit från Blekinge och senast noterats i Småland 1989. I Halland finns borstsäv fortfarande på många lokaler. I Västergötland var den inte sedd sedan 1968, men återupptäcktes på en ny lokal 2005. I Bohuslän är den känd från drygt 20 aktuella lokaler, de flesta på Tjörn och Orust. I Danmark betraktas arten som allmän på Jylland och är även noterad från många lokaler på öarna. I Norge är borstsäv endast känd från kusten i den sydvästra delen av landet. I Finland har arten endast påträffats som tillfälligt inkommen.

2014–2017 besöktes de drygt 80 lokaler där borstsäv blivit noterad under Projekt Skånes Flora (1989–2005). På 53 lokaler blev inte arten återfunnen. Inte minst var återfynden få i de inre, centrala delarna av landskapet. På 29 lokaler fanns borstsäv kvar, framför allt på kustnära lokaler och mest på Kulla- och Bjärehalvöarna. Ungefär hälften av dessa lokaler hyste färre än

Karta 1. Borstsävens utbredning i Skåne efter 1989.
● = återfunnen 2014–2017.
● = inte återfunnen 2014–2017

Fig. 3. Viltdamm i Hjorthägnet vid Vrams Gunnarstorp, en rik lokal för borstsäv under 1990-talet. Foto: K.-A. Olsson.

20 individ. De rikaste lokalerna, med mer än 100 individ, fanns i Grevie, Hov, Östra Nöbbelöv, Skanör respektive Brösarp. Allra rikligast växte den i Drakamöllans naturreservat i Brösarp. Här noterades hela 900 individ.

Borstsäv är en västeuropeisk-kontinental art med en sammanhängade utbredning från Irland och norra Spanien i väster till Polen, de västra delarna av Ryssland och norra Balkanhalvön i öster. Dessutom förekommer arten på spridda lokaler på de sydeuropeiska halvöarna, i Nordafrika och i de västra delarna av Asien. Som införd har den påträffats i bl.a. södra Afrika, västra Nordamerika och Australien. De nordiska förekomsterna tillhör de nordligaste för borstsäv.

Borstsäv är en växt som försvinner så snart lokalerna växer igen med högre och kraftigare vegetation. Upphörd hävd, konstgödsling och ogräsbekämpning utgör allvarliga hot mot arten liksom alla åtgärder som ändrar de hydrologiska förhållandena på lokalerna.

På lokaler för borstsäv måste ogräsbekämpning och konstgödning undvikas. De som är belägna på betesmarker måste även i framtiden hävdas. Åtgärder som skapar öppna, fuktiga sandytor, kan gynna etablering av borstsäv och andra konkurrenssvaga, småvuxna arter. Åtskilliga av lokalerna för borstsäv är belägna i naturreservat. Skötselanvisningarna för dessa bör anpassas så att de gynnar borstsäven.

